

Sygn. akt V CSK 658/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa J. J.
przeciwko S. Sp. z o.o. w G.
o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 27 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 21 czerwca 2017 r., sygn. akt V ACa [...] /16, V ACa (...)

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 lutego 2016 r. Sąd Okręgowy w G. uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda J. J. umowę przeniesienia zorganizowanej części Przedsiębiorstwa Budowlanego Z. sp. z o.o. w G. (dalej: „PB Z.”), jako aportu na rzecz strony pozwanej S. sp. z o.o. w G. (poprzednio M. sp. z o.o. w G.), objętą aktem notarialnym z dnia 22 października 2012 r., rep. A (...), sporządzonym przez notariusza S. O.

W uzasadnieniu ustalił, że prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu nakazowym Sąd Okręgowy w G. zasądził na rzecz powoda od PB Z. kwotę 515 672,50 zł z ustawowymi odsetkami od poszczególnych kwot, wymagalnych w okresie od 1 grudnia 2011 r. do 13 marca 2012 r. Jeszcze przed jego uprawomocnieniem się powód złożył wniosek o wszczęcie postępowania zabezpieczającego. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w D. zajął ruchomości dłużnika w postaci sprzętu elektronicznego oraz samochód, który stanowił własność osoby trzeciej. Komornik sądowy zajął jedynie ruchomości o wartości 110 zł, zaś postępowanie zabezpieczające okazało się ostatecznie bezskuteczne. Przeciwko dłużnikowi prowadzone były wówczas postępowania egzekucyjne z wniosków innych wierzycieli.

W spółce z o.o. M. wszystkie udziały posiadała spółka partnerska (...) Kancelaria Radców Prawnych w G., która umową z dnia 22 października 2012 r. zbyła te udziały po 40% na rzecz S. D. i E. D. oraz 20% na rzecz G. S. Tego samego dnia nadzwyczajne zgromadzenie wspólników M. sp. z o.o. podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału zakładowego z kwoty 5 000 zł do kwoty 3 656 000 zł i objęciu 73 020 nowych udziałów utworzonych w związku z tym podwyższeniem oraz uchwałę w przedmiocie zmiany umowy spółki (m.in. w zakresie przedmiotu działalności spółki oraz odnośnie do wysokości kapitału zakładowego). Dwadzieścia nowych udziałów objęła G. S. za gotówkę w kwocie 1 000 zł., a pozostałe 73 000 objął nowy wspólnik PB Z. w zamian za wkład aportem w postaci zorganizowanej części przedsiębiorstwa o łącznej wartości 3 650 000 zł. W skład przeniesionej części przedsiębiorstwa weszło prawo użytkowania wieczystego gruntu składającego się z działki nr 780 o powierzchni 15 565 m², położonej w G. przy ul. T., objętej księgą wieczystą (...), wraz z własnością obiektów biurowo-magazynowych i halą sportową o łącznej powierzchni użytkowej 5 683,32 m², a także rzeczowe aktywa trwałe, w tym m.in. koparko-ładowarkę Caterpillar typ 428E (obciążoną prawem zastawu), aktywa obrotowe, w tym środki pieniężne w wysokości 36 207,19 zł, prawa i wierzytelności wynikające z umów, które są związane z działalnością zorganizowanego przedsiębiorstwa, a także wierzytelności wynikające z prawa najmu i dzierżawy gruntów i budynków.

W dniu 22 października 2012 r. pomiędzy PB Z. (reprezentowaną przez prokurenta G. S.), a M. sp. z o.o., reprezentowaną przez E. D. i S. D. została zawarta umowa przeniesienia zorganizowanej części przedsiębiorstwa PB Z.. W chwili zawarcia tej umowy w dziale IV księgi wieczystej (...) figurowało 7 hipotek o łącznej wysokości 13 340 375,16 zł. W toku procesu zostały wpisane jeszcze trzy kolejne hipoteki przymusowe w łącznej wysokości 86 887,78 zł na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z., na podstawie decyzji z dnia 18 grudnia 2014 r.

W dniu 16 lutego 2015 r. powód złożył wniosek egzekucyjny w zakresie należności głównej w kwocie 515 672,50 zł, a w dniu 11 marca 2015 r. wniosek o egzekucję kwoty 5 400 zł z tytułu zasądzonych kosztów procesu. Egzekucja okazała się bezskuteczna. Powód złożył również wniosek o prowadzenie egzekucji z przysługujących dłużnikowi udziałów w pozwanej spółce, ale w odniesieniu do tego składnika majątkowego nastąpił zbieg egzekucji administracyjnej, prowadzonej przez Naczelnika Drugiego Urzędu Skarbowego w B. z egzekucją sądową prowadzoną przez pięciu komorników. Następnie udziały te zostały zajęte także przez Prezydenta Miasta G. W toku postępowania egzekucyjnego nie przeprowadzono ich wyceny. Pozwana spółka od momentu podwyższenia kapitału zakładowego nie wypłacała wspólnikom dywidendy. W takiej sytuacji, powód uznając, że nie ma realnej szansy na szybkie wyegzekwowanie przysługującej mu należności cofnął wniosek egzekucyjny w tym zakresie, zaś komornik sądowy umorzył w tej części postępowanie egzekucyjne.

W stosunku do PB Z. prowadzonych jest kilka postępowań egzekucyjnych, w tym na rzecz podmiotów prawa publicznego, korzystających z przywileju pierwszeństwa zaspokojenia. Od połowy 2012 r. PB Z. nie prowadzi żadnej działalności gospodarczej, bowiem nie uzyskało nowych zleceń budowlanych. Na rachunku bankowym dłużnika nie odnotowano żadnych obrotów od sierpnia 2013 r., a saldo rachunku jest zerowe.

Pismem z dnia 4 listopada 2013 r. powód bezskutecznie wezwał stronę pozwaną do zapłaty kwoty 515 672,50 zł z odsetkami, ewentualnie o wskazania majątku dłużnika wystarczającego do zaspokojenia jego wierzytelności.

Sąd Okręgowy uznał, że zostały spełnione przesłanki uzasadniające uwzględnienie skargi pauliańskiej. Wprawdzie strona pozwana w toku procesu wskazywała, że dłużnikowi powoda przysługuje prawo do nieruchomości objętej księgą wieczystą (...), jednakże z tej nieruchomości są prowadzone postępowania egzekucyjne z wniosku kilkudziesięciu wierzycieli, a poza tym jest ona obciążona siedmioma hipotekami o łącznej wysokości 7 858 348,10 zł w sytuacji, gdy wartość nieruchomości została wyceniona na kwotę 3 151 700 zł. Dłużnik, oprócz zorganizowanej części przedsiębiorstwa, które zostało przeniesione na pozwaną spółkę, nie miał żadnego majątku, z którego możliwa byłaby skuteczna egzekucja. Wartość zorganizowanej części przedsiębiorstwa, już po uwzględnieniu obciążeń hipotecznych została określona na kwotę 3 650 000 zł, a zatem istniały realne szanse wyegzekwowania z tego składnika majątkowego przysługującej powodowi wierzytelności w kwocie 515 672,50 zł. Z kolei rezygnacja powoda z kontynuowania egzekucji z udziałów dłużnika w pozwanej spółce była uzasadniona, gdyż nastąpił do tego składnika majątkowego zbieg egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowych, a niektóre z egzekwowanych w ten sposób wierzytelności były uprzywilejowane. Egzekucja z udziałów w spółce z o.o. jest postępowaniem dłuższym i zapewniającym mniejsze szanse powodzenia niż prowadzenie egzekucji z nieruchomości. Zajęcie tego rodzaju prawa z mocy art. 910² § 1 k.p.c. daje wierzycielowi prawo do wykonywania praw majątkowych związanych z zajętymi udziałami, jednak nie może on wykonywać tzw. praw korporacyjnych. W związku z czym, nie jest wykluczone, że wspólnicy podejmą decyzję o przeznaczeniu zysku na dalszy rozwój spółki, zamiast na wypłatę dywidendy wspólnikom. Wreszcie, od momentu dokonania skarżonej czynności prawnej, strona pozwana nie wypłacała wspólnikom dywidendy. Niezależnie od tego, w umowie spółki przewidziano wymóg uzyskania zgody rady nadzorczej na zbycie udziałów, a to oznacza, że w toku egzekucji z udziałów będzie miał zastosowanie przepis art. 185 k.s.h.

W ocenie Sądu pierwszej instancji na rozstrzygnięcie nie miało wpływu podjęcie przez zarząd pozwanej spółki uchwały o wypłacie zaliczki w kwocie 5 000 zł na poczet przewidywanej dywidendy, gdyż nie zostało wykazane, że zatwierdzono sprawozdanie finansowe pozwanej spółki za poprzedni rok obrotowy,

a zatem że zostały spełnione warunki określone w art. 195 k.s.h. uzasadniające wypłatę zaliczki.

Wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy uzupełnił wyrok z dnia 9 lutego 2016 r., poprzez określenie wierzytelności powoda, której ochrony domagał się w skardze pauliańskiej.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację strony pozwanej od obu wyroków Sądu Okręgowego, przyjmując za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i dzieląc jego ocenę prawną. W uzupełnieniu wyjaśnił, że prowadzenie egzekucji z udziałów w spółce z o.o. sprowadza się do pięciu sposobów zaspokojenia wierzytelności, tj. z wypłaconej zaliczki na dywidendę, z wypłaconej dywidendy, ze środków uzyskanych wskutek umorzenia udziałów albo obniżenia kapitału zakładowego oraz ze środków pozyskanych przez sprzedaż udziałów. Zaspokojenie wierzytelności przy zastosowaniu czterech pierwszych sposobów wymaga uchwały wspólników spółki. Jednak wspólnicy pozwanej spółki od 2012 r. nie podejmowali uchwał o wypłacie dywidendy, natomiast uchwała o wypłacie zaliczki na dywidendę w kwocie 5 000 zł, z uwagi na jej wysokość oraz niewykazanie zatwierdzenia sprawozdania finansowego za poprzedni rok obrotowy wykazujący zysk, oceniona może być jedynie jako działanie mające doprowadzić do wywołania wrażenia gotowości i woli podejmowania przez wspólników pozwanej spółki uchwał o wypłacie wspólnikom dywidendy w przyszłości, nie zaś jako działanie wskazujące na rzeczywisty zamiar w tym przedmiocie. Zaspokojenia wierzytelności powoda trudno także upatrywać wskutek podjęcia uchwał o umorzeniu udziałów dłużnika albo o obniżeniu kapitału zakładowego, skoro dotychczas, pomimo prowadzonej przez powoda egzekucji z udziałów dłużnika w pozwanej spółce, tego typu uchwała nie została podjęta. Z kolei przeprowadzenie egzekucji z udziałów poprzez sprzedaż także jawi się jako długotrwałe i obarczone bardzo dużym ryzykiem niepowodzenia, mając na względzie trudności w pozyskaniu nabywcy zainteresowanego udziałami w pozwanej spółce, a także z uwagi na fakt, że cena nabycia udziałów nie musi odpowiadać ich wartości przyjętej w umowie z dnia 22 października 2012 r.

W skardze kasacyjnej strona pozwana zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Zarzuciła naruszenie prawa procesowego, tj. art. 385 k.p.c. przez oddalenie obu apelacji; art. 328 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia w części dotyczącej twierdzenia Sądu drugiej instancji, iż egzekucja z udziałów jest egzekucją bardziej uciążliwą, dłużej trwającą i dającą niezadawalające skutki względem egzekucji z nieruchomości, w sposób uniemożliwiający kontrolę stanowiska Sądu drugiej instancji, z uwagi na brak argumentacji uzasadniającej takie twierdzenie; naruszenie prawa materialnego, tj. art. 527 § 1 k.c. przez uznanie, iż pokrzywdzeniem w rozumieniu tego przepisu jest również utrudnienie egzekucji polegające na przyjęciu, iż egzekucja z udziałów jest bardziej skomplikowana i czasochłonna niż egzekucja z nieruchomości, podczas gdy umożliwienie egzekucji z udziałów nie jest utrudnieniem egzekucji oraz nie może stanowić pokrzywdzenia wierzyciela oraz jest drogą łatwiejszą i szybszą do zaspokojenia wierzyciela, aniżeli egzekucja z nieruchomości; art. 527 § 2 k.c. przez uznanie, iż dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu również wtedy, gdy wierzyciel może uzyskać zaspokojenie przysługującej mu wierzytelności z dodatkowym, znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka oraz uznanie, że takie ryzyko, koszty i czas generuje egzekucja z udziałów, podczas gdy działania dłużnej spółki nie doprowadziły do powstania po stronie PB Z. stanu niewypłacalności w wyższym stopniu, a egzekucja z udziałów jest postępowaniem bardziej skutecznym, niż egzekucja z nieruchomości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Zatem nie każde uchybienie w zakresie konstrukcji uzasadnienia sądu drugiej instancji może stanowić podstawę dla skutecznego podniesienia zarzutu kasacyjnego, lecz tylko takie, które uniemożliwia Sądowi Najwyższemu przeprowadzenie kontroli prawidłowości orzeczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05 nie publ., z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, nie publ., z dnia 21 lutego

2008 r., III CSK 264/07, OSNC - ZD 2008 Nr D, poz. 118, postanowienie z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, nie publ.).

Wbrew stanowisku skarżącej, uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawiera wszystkie wymogi konstrukcyjne wymienione w art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Należy też zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skarżący zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, powinien wykazać, że uchybienie to w konkretnej sprawie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Kontestowany przez stronę pozwaną wywód prawny Sądu Apelacyjnego, objęty powyższym zarzutem, nie miał wpływu na merytoryczną prawidłowość zaskarżonego wyroku, z tego względu, że skutek wyzbycia się przez dłużnika powoda na rzecz strony pozwanej najcenniejszych składników majątkowych stanowiących zorganizowaną część przedsiębiorstwa, to na stronie pozwanej spoczywał ciężar dowodu, że egzekucja z udziałów, które dłużnik powoda uzyskał w zamian za dokonanie objętej skargą pauliańską czynności prawnej, doprowadziłaby do zaspokojenia powoda w takim stopniu, jak egzekucja ze zbytej zorganizowanej części przedsiębiorstwa.

W orzecznictwie, na kanwie innego, niż w tej sprawie stanu faktycznego, wypowiedziano pogląd, iż jeśli skutkiem dokonania czynności prawnej było dla strony z jednej strony zubożenie jej majątku o wartość dóbr składających się na przedmiot aportu, a z drugiej strony wzbogacenie jej majątku o wartość nabytych w zamian akcji, rozumianych jako majątkowe i korporacyjne prawa udziałowe, to co do zasady u wierzyciela nie została spełniona przesłanka pokrzywdzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2006 r., IV CSK 83/06, nie publ.).

Strona pozwana wyszła z błędnego założenia, że w stanie faktycznym sprawy na powodzie spoczywał ciężar dowodu, że efekty egzekucji z udziałów byłyby porównywalne z efektami egzekucji z nabytej przez nią zorganizowanej części przedsiębiorstwa. Z ustaleń faktycznych wynika, że wartość zorganizowanej części przedsiębiorstwa PB Z., po uwzględnieniu istniejących w dacie zbycia obciążeń hipotecznych, wyniosła 3 650 000 zł (którą należy pomniejszyć o kwotę 86 887,78 zł z tytułu ustanowionych w toku procesu na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. hipotek, na podstawie decyzji z dnia 18 grudnia 2014 r.).

Zatem sytuacja prawna powoda, który miałby możliwość zaspokojenia swej wierzytelności w kwocie 515 672,50 zł z odsetkami byłaby zdecydowanie lepsza, niż po dokonaniu zaskarżonej czynności, bowiem wówczas pozostaje mu skierowanie egzekucji do udziałów dłużnika w pozwanej spółce, jednak, co wynika z ustaleń faktycznych do tego składnika majątkowego egzekucję skierowało wielu wierzycieli, w tym korzystający z przywileju egzekucyjnego w zakresie pierwszeństwa zaspokojenia. Występuje więc konkurencja wielu wierzycieli. Tymczasem do zbytej przez dłużnika zorganizowanej części, w zakresie, w jakim jest ona wolna od obciążeń hipotecznych nie jest prowadzone postępowanie egzekucyjne z wniosków innych wierzycieli, a ponadto nie zostało wykazane przez stronę pozwaną, że inni wierzyciele wystąpili ze skargami pauliańskimi, co mogłoby mieć wpływ na zakres ewentualnego zaspokojenia powoda przy uwzględnieniu zasad podziału określonych w art. 1025 § 1 k.p.c.

W ramach skargi pauliańskiej, ciężar dowodu, że dłużnik po wyzbyciu się najbardziej wartościowych składników majątkowych, dysponuje innym mieniem, z którego wierzyciel może się zaspokoić, spoczywa na osobie trzeciej, która w wyniku skarżonej czynności uzyskała korzyść majątkową (art. 533 *in fine* k.c.). W przypadku, gdy w zamian za nabyte przez osobę trzecią składniki majątkowe dłużnik otrzymał ekwiwalent, przerzucenie ciężaru dowodu na osobę trzecią następuje, jeśli z okoliczności sprawy wynika, że zamiarem dłużnika dokonującego skarżonej czynności prawnej było uniemożliwienie skierowania egzekucji właśnie do tego zbywanego przedmiotu majątkowego, a przez to pokrzywdzenie wierzyciela (art. 527 § 1 k.c.). W takiej sytuacji, nie jest wystarczające ogólne powołanie się przez osobę trzecią na ten ekwiwalent, ale powinna wykazać, że zważywszy na rodzaj tego ekwiwalentu oraz prowadzenie z niego egzekucji przez innych wierzycieli, wierzyciel, który zaskarżył czynność prawną w trybie skargi pauliańskiej zostałby, przy uwzględnieniu zasad pierwszeństwa egzekucyjnego, przewidzianych w art. 1025 § 1 k.p.c. zaspokojony w takim lub przynajmniej w zbliżonym zakresie, jak gdyby prowadził egzekucję ze zbytego w wyniku zaskarżonej czynności prawnej składnika majątkowego.

Należy zauważyć, iż, niezależnie od liczby wierzycieli, którzy skierowali egzekucję do ekwiwalentu uzyskanego przez dłużnika w związku z dokonaniem

skarżonej czynności prawnej, istotne znaczenie ma też rodzaj tego ekwiwalentu. Jeśli bowiem w zamian za zbycie składnika majątkowego, dłużnik uzyskuje określoną kwotę pieniężną, która znajduje się na jego koncie bankowym, czy nieruchomość, wówczas wystarczające jest powołanie się osoby trzeciej na istnienie tych składników majątkowych. Natomiast w przypadku, gdy dłużnik uzyskuje ekwiwalent w postaci udziałów w spółce problem jest bardziej złożony.

Jakkolwiek udziały w spółce z o.o. stanowią majątek wspólnika, jednak wniesiony aport, w zamian którego wspólnik uzyskuje udziały wchodzi do majątku spółki z o.o., zaś uprawnienie do rozporządzania tymi udziałami może być ograniczone umową spółki (zob. art. 182 k.s.h.). Według ustaleń faktycznych, umowa pozwanej spółki z o.o. przewiduje wymóg uzyskania zgody rady nadzorczej na zbycie udziałów. Wartość udziałów jest uzależniona nie tylko od wartości aportu, ale przede wszystkim od sytuacji finansowej spółki z o.o. Ma to istotne znaczenie, ponieważ to, czy czynność prawna dłużnika krzywdzi wierzyciela, należy oceniać nie według chwili dokonania tej czynności, lecz według chwili jej zaskarżenia oraz wydawania rozstrzygnięcia ze skargi paulińskiej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001 r., V CKN 280/00, nie publ., z dnia 23 lipca 2003 r., II CKN 299/01, nie publ., z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03, nie publ., z dnia 16 marca 2006 r., III CSK 8/06, OSNC 2006, nr 12, poz. 207, z dnia 6 października 2011 r., V CSK 493/10, nie publ., z dnia 5 lipca 2013 r., IV CSK 738/12, nie publ. z dnia 14 czerwca 2017 r., IV CSK 470/16, nie publ., z dnia 20 lipca 2017 r., IV CSK 598/16, nie publ.).

Zgodnie z art. 185 § 1-3 k.s.h., jeżeli w drodze egzekucji ma nastąpić sprzedaż udziału, którego zbycie umowa spółki uzależnia od zgody spółki lub w inny sposób ogranicza, spółka ma prawo przedstawić osobę, która nabędzie udział za cenę, jaką określi sąd rejestrowy po zasięgnięciu, w miarę potrzeby, opinii biegłego. Spółka powinna, w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia jej przez sąd rejestrowy o zarządzeniu sprzedaży, zgłosić wniosek o przeprowadzenie w tym trybie wyceny udziału. Jeżeli w tym terminie spółka nie wystąpi z wnioskiem o przeprowadzenie wyceny udziału albo jeżeli w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia spółki o ustaleniu ceny nabycia osoba wskazana przez spółkę nie

wpłaci komornikowi sądowemu ustalonej ceny, udziały będą sprzedawane w trybie przewidzianym w przepisach egzekucyjnych, czyli w art. 909 i n. k.p.c.

W konsekwencji, skoro skutek zaskarżonej przez powoda czynności prawnej, możliwość zaspokojenia się przez niego z ekwiwalentu uzyskanego przez dłużnika ulegała co najmniej w znacznym stopniu ograniczona, to ciężar wykazania, że skarżący wierzyciel może się zaspokoić z tego ekwiwalentu, z uwagi na jego wartość i liczbę wierzycieli prowadzących z niego egzekucję, spoczywa na osobie trzeciej. Okoliczności faktyczne sprawy takie, jak powiązania personalne w obu spółkach, zadłużenie PB Z. wobec wielu wierzycieli, porównanie wartości aportu w postaci zorganizowanej części przedsiębiorstwa i kapitału zakładowego pozwanej spółki przed dokonaniem skarżonej czynności, jednoznacznie potwierdziły, że celem umowy zbycia zorganizowanej części przedsiębiorstwa było uniemożliwienie powodowi skierowania egzekucji do zbytych składników majątkowych.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego należy stwierdzić, że skarga pauliańska jest środkiem indywidualnej ochrony wierzyciela, stanowiąc formę zabezpieczenia w przypadku nielojalnego zachowania dłużnika, który wyzbywa się lub uszczupla swój majątek po to, by uniemożliwić wierzycielowi skuteczną egzekucję. Przewidziana w art. 527 § 1 k.c. możliwość podważenia w stosunku do wierzyciela i ze względu na jego wierzytelność skuteczności czynności prawnych podjętych przez dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli wymaga stwierdzenia, że dłużnik, którego dług już istniał, dokonał czynności prawnych, których skutkiem prawnym stała się jego niewypłacalność, a dokonaniu temu towarzyszyła świadomość, że ich skutkiem może być utrudnienie lub uniemożliwienie wierzycielowi zaspokojenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2017 r., IV CSK 470/16, nie publ.).

Oceniając w tej sprawie przesłanki skargi pauliańskiej trzeba mieć na względzie okoliczność, iż dłużnik powoda wniósł skarżoną czynnością prawną aportem do pozwanej spółki zorganizowaną część przedsiębiorstwa o wartości 3650000 zł (po uwzględnieniu obciążeń hipotecznych), w sytuacji gdy kapitał zakładowy pozwanej spółki wyniósł jedynie 5 000 zł. Po tej czynności dłużnik powoda faktycznie zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie

dotychczasowego przedsiębiorstwa, zaś strona pozwana nie wypłacała dłużnikowi powoda dywidendy, a jedynie na użytek tego procesu podjęta została uchwała o wypłacie zaliczki na poczet dywidendy tylko w kwocie 5 000 zł.

O pokrzywdzeniu w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. można mówić, gdy na skutek objętej skargą pauliańską czynności prawnej dłużnik stał się w stosunku do tego wierzyciela rzeczywiście niewypłacalny, albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż przez jej dokonaniem. O ile więc występujący z takim powództwem wierzyciel nie jest uprzywilejowany, zabezpieczona na nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej czynności hipoteką wierzytelność innego wierzyciela zmniejsza wartość tej nieruchomości, z której mogą zaspokoić się wierzyciele, których wierzytelności nie korzystają z pierwszeństwa w stosunku do wierzytelności zabezpieczonej hipotecznie, bądź ewentualnie z równego im pierwszeństwa. Wartość nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej czynności i stan jej obciążenia powinny być ustalone na chwilę orzekania. Możliwość tylko częściowego zaspokojenia się z przedmiotu zaskarżonej czynności nie ogranicza uprawnienia do zaskarżenia skargą tylko tej jej części, która odpowiada możliwości zaspokojenia, lecz wierzyciel może objąć powództwem całą czynność i ze względu na całą wierzytelność (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 r., II CKN 1336/00, nie publ., z dnia 15 czerwca 2007 r., II CSK 93/07, nie publ., z dnia 13 października 2006 r., III CSK 58/06, OSNC 2007/9/136, z dnia 29 września 2011 r., IV CSK 99/11, nie publ.).

Wartość zorganizowanej części przedsiębiorstwa dłużnika powoda, po odjęciu obciążeń hipotecznych wyniosła 3 650 000 zł i mając na względzie także powstałe w toku procesu dalsze obciążenia hipoteczne wynikające z decyzji administracyjnych z dnia 18 grudnia 2014 r. na łączną kwotę 86 887,78 zł, wierzytelność powoda mogła być zaspokojona.

Uzyskanie przez dłużnika ekwiwalentu rozporządzenia majątkowego od osoby trzeciej nie eliminuje stanu pokrzywdzenia wierzyciela, jeżeli nie miał on możliwości uzyskania zaspokojenia chronionej wierzytelności z tego ekwiwalentu, jako świadczenia wzajemnego osoby trzeciej (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2004 r., IV CSK 285/04, nie publ. z dnia 7 marca 2013 r.,

IV CSK 452/12, nie publ.). Nie ma znaczenia nawet dodatni wynik rachunku zysku i strat (bilans), lecz tylko realna szansa (możliwość) zaspokojenia wierzyciela (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2012 r., V CSK 183/11, nie publ.). Stan pokrzywdzenia w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. powstaje także na skutek takiego stanu majątku dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001 r., IV CKN 525/00, Biul. SN 2002, nr 5, s. 11, z dnia 29 czerwca 2004 r., II CK 367/03, nie publ. z dnia 14 lutego 2008 r., II CSK 503/07, nie publ.).

W tych okolicznościach, skoro strona pozwana nie wykazała, że powód kierując egzekucję do udziałów dłużnika mógłby uzyskać zaspokojenie w takim lub zbliżonym stopniu, jak w przypadku egzekucji ze zbytej zorganizowanej części przedsiębiorstwa dłużnika, podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego nie zasługiwały na uwzględnienie, a w konsekwencji nie mogło też być mowy o naruszeniu art. 385 k.p.c., gdyż jego zastosowanie przez Sąd drugiej instancji było konsekwencją przyjętej przez Sąd drugiej instancji prawidłowej oceny prawnej stanu faktycznego sprawy.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.